

М. М. Кисельов

Ноосферологія

НООСФЕРОЛОГІЯ – сучасна комплексна наукова дисципліна, що формується за міждисциплінарним принципом, поєднуючи природничі та соціогуманітарні науки, філософію. Загалом Н. є подальшим розвитком учення В. Вернадського про ноосферу та франц. антрополога і філософа П. де Шардена про необхідність гармоніч. стосунків науки, філософії та релігії як передумови створення продуктив. і відповідал. відношення до світу (природного та соціального) з метою створення шляхів та засобів конструктив. діяльності людства у планетар. масштабі. Н. здійснює пошук нової моделі розвитку цивілізації (концепція «усталеного розвитку»), враховуючи коеволюцій. характер еволюції природного і штучного (культурного). Загалом цей проект визначають як ноосфер. підхід до вирішення глобал. проблем сучасності, покладаючи на нього сподівання на реалізацію мрій про нову екол. цивілізацію, здатну успішно мінімізувати антропоген. тиск на біосферу та забезпечити прийнятні умови існування всього живого на планеті. Для цього слід подолати надмірні споживач. традиції, має бути пріоритет духов. цінностей і звільнення від потягу до матеріал. благ. Кер. та ідеолог нац.-визв. руху Індії М. Ганді зазначив, що «світ достатньо великий, щоб задовольнити потреби людства, але надто малий, щоб задовольнити людську жадібність». Поширене нині прагнення необмеж. зростання економіки та споживання є не лише аморальним, а й небезпечним. Гол. орієнтиром розвитку цивілізації має бути задоволення життєвих потреб людей без шкоди для природ. довкілля і соціуму. Саме цей підхід допомагає усвідомити, що для біосфери людство є не зовн. чинником, що порушує природну гармонію, а природ. феноменом, життєдіяльність якого неможлива поза біосферою. І, нарешті, біосфера не трансформується в ноосферу буквально, а продовжує розвиватися в гармонії з людським розумом, покликаним зрозуміти закономірності еволюції біосфери та місце в ній людини. Ноосфер. підхід вимагає усвідомлення та реалізації екол. імперативів, у зв'язку з чим виникає ринок природоохорон. обладнання, культивується потреба в екологічно чистій продукції; тобто не йдеться про категоричну відмову від антропоцентризму, що є неможливим в принципі; навіть у суто прагмат. аспекті йдеться про екон. розвиток без марнотратства людських і природ. ресурсів. І, що особливо важливо, йдеться про об'єднання зусиль усього людства в планетар. масштабі; консолідацію, що буде спиратися на мораль та екологічну культуру. Щоб вижити і зберегти глум, нам необхідно розвивати (а не руйнувати) людську гідність,

що можливо зробити за рахунок кращого розуміння ноосфер. контексту людського життя. Концепція ноосфери – не теор. ілюзія, а емпіричне узагальнення, що адекватно відображає планетарні процеси, вдало синтезує природні та істор. реалії. Означений напрям стає основою і новим імпульсом для розвитку об'єднуючих процесів у науці, інтегруючи в єдине концептуал. ціле проблематику глобалізації, інформатики, освіти, екології, антропології, політики, аксіології тощо; сприяючи тому, що природознавство і соціогуманітарні науки рухаються назустріч одне одному, органічно поєднуються у ноосферол. синтезі.

Рекомендована література

1. Моисеев Н. Н. В. И. Вернадский и современность // Вопр. философии. 1994. № 4;
2. Ситник К. М., Травлєєв А. П. До 15-річчя міжнародного наукового журналу «Екологія та ноосферологія» // Екологія та ноосферологія. 2009. Т. 20, № 1–2;
3. Адамов А. К. Ноосферология. Москва, 2013.

Бібліографічний опис:

Ноосферологія / М. М. Кисельов // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2021. – Режим доступу:

<https://esu.com.ua/article-73462>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).